

<https://doi.org/10.36818/2071-4653-2021-4-5>

УДК 336.02:332.36/631.459

JEL Q24, Q28, Q32, Q56

Ф. Я. Кіпчач

кандидат географічних наук, старший науковий співробітник
відділу регіональної екологічної політики та
природокористування ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього НАН України», м. Львів

e-mail: kiptach@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6043-5792>

ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Обґрунтовано створення спеціального Фонду екології земель України для вирішення екологічних проблем у сфері землекористування. Джерелами його формування визначено плату за землю (земельний податок і орендна плата за землю з юридичних і фізичних осіб), екологічний податок і штрафні санкції за забруднення і засмічення земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства. Встановлено, що кошти екологічних податків і збору за забруднення природного довкілля, плати за землю і штрафні санкції як на республіканському, так і на місцевому рівнях тільки частково можуть забезпечити сучасні вишукування та оцінювання екологічного стану земель України та розроблення екологічних проєктів їхнього ощадливого використання та охорони. Запропоновано розширення переліку штрафних санкцій і формулу розрахунку розміру шкоди, нанесеної землевласниками та землекористувачами внаслідок ігнорування параметрів допустимих норм розорювання території та збільшення площі еродованих земель.

Ключові слова: екологічний податок, плата за землю, земельний податок, орендна плата за землю, штрафні санкції, місцевий бюджет України.

Kiptach F. THE WAYS TO IMPROVE ECONOMIC REGULATION OF ENVIRONMENTAL SECURITY IN THE SYSTEM OF LOCAL SELF-GOVERNANCE IN LAND MANAGEMENT

The paper addresses the substantiation of specific Land Ecology Fund in Ukraine to solve environmental problems in land management. It determines the following sources of the Fund establishment: land fee (land tax and land rent paid by legal persons and individuals), environmental tax, and penalties for pollution and littering of land resources due to violation of environmental legislation. The author proves that the funds of environmental taxes, environmental pollution fees, land fees, and penalties both at the national and local levels can only partially secure modern research and assessment of Ukrainian lands' environmental condition and development of environmental projects for their management and protection. The paper offers an expansion of the list of penalties and the formula to calculate the amount of damage caused by landowners and land users due to ignoring the parameters of permissible arable land standards and eroded land area increase. The most advanced research data and evaluation of the environmental condition of land resources on their basis, as well as measurement acts or protocols, concluded as the result of research or the data of land plots' environmental certification should be the foundation for calculation of environmental taxes and penalties. The funds from penalties are recommended to be directed to a specific Land Ecology Fund, and they should be distributed among the public and local funds in the proportion of 25 % and 75 %, respectively. In addition to penalties, a system of economic stimulation with the participation of the Land Ecology Fund, landowners, and land users honestly implementing the measures for land use and protection and soil fertility increase should be developed. The author argues that the main role in the development of local, regional, and national projects for efficient management of land (soil) resources is played by regional and local authorities due to the change in the types of ownership of the land resources and decentralization of the administrative and financial system.

Keywords: environmental tax, land fee, land tax, rent payment for land, penalties, local budget of Ukraine.

Постановка проблеми. Спрямування зусиль на збереження та відтворення ландшафтного різноманіття і захист його від негативного впливу життєдіяльності суспільства шляхом запровадження науково обґрунтованих норм допустимих навантажень на земельні ресурси та мінімізації негативних наслідків цього впливу для теперішнього й наступних поколінь має бути одним з пріоритетних завдань екологічної політики країни. Використання земель в Україні лише частково відповідає вимогам ощадливого землекористування. Земельні ресурси характеризуються високим рівнем освоєння. Крім того, під час проведення земельної реформи та перерозподілу права власності на землю

простежувалося недостатнє екологічне та соціально-економічне обґрунтування розподілу земель за цільовим призначенням. Помилкою було те, що перед цим не було проведено суцільне переобстеження земель України. Тому державна політика нині має бути спрямована на збалансоване забезпечення потреб населення і галузей економіки в земельних ресурсах, ощадливе землекористування та охорону земель, захист їх від виснаження, деградації, забруднення, збереження ландшафтного й біотичного різноманіття і створення екологічно безпечних умов проживання населення і провадження господарської діяльності. Все це потребує базової наукової інформації та визначення головних загроз екологічній

безпеці у сфері землекористування і розроблення заходів щодо мінімізації виникнення таких загроз, а також вдосконалення економічного механізму фінансування цих заходів. У цьому напрямі особливе місце відводиться вдосконаленню економічного регулювання екологічної безпеки в системі місцевого самоврядування в цій сфері та забезпечення ефективності вітчизняної системи екологічного оподаткування як одного з інструментів економічного впливу на екодеструктивну господарську діяльність. Реалізації поставлених завдань, на нашу думку, сприяло б створення Фонду екології земель з відповідним інституційно-правовим забезпеченням.

Аналіз останніх досліджень. Податкові регулятори екологічної безпеки в Україні та вітчизняна система екологічного оподаткування досліджувалися у працях В. Лалаєвої, С. Козьменко, Т. Волковець, О. Гаркуленко, І. Шевченко, О. Веклич, П. Жука, В. Кравціва та ін. Надалі проблемою залишається концентрація коштів в єдиному спеціальному екологічному фонді для вирішення екологічних проблем у сфері землекористування.

Метою статті є обґрунтування шляхів удосконалення економічного регулювання екологічної безпеки у сфері землекористування та створення спеціального Фонду екології земель.

Основні результати дослідження. Сьогодні екологічне оподаткування та збори за забруднення природного довкілля є важливими, але не єдиними інструментами дотримання екологічної безпеки та реалізації напрямів і заходів у сфері ощадливого землекористування. Про ці інструменти йдеться в Земельному кодексі України [1], Законі України «Про охорону земель» [2], Концепції збалансованого розвитку агроєкосистем в Україні на період до 2025 року [3], Податковому [4] і Бюджетному [5] кодексах України тощо. На нашу думку, основними джерелами поповнення фінансових ресурсів для здійснення заходів з ренатуралізації та охорони земель і впровадження новітніх технологій їхнього ощадливого використання має бути частково плата за землю (земельний податок і орендна плата за землю з юридичних і фізичних осіб), екологічний податок, а також штрафні санкції за забруднення і засмічення земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства. Концентрація їх у спеціальному Фонді екології земель могла б забезпечувати фінансові ресурси для вирішення екологічних проблем у сфері землекористування, особливо на місцевому рівні.

Сьогодні «ставка податку за земельні ділянки, нормативну грошову оцінку яких проведено, встановлюється у розмірі не більше 3 відсотків від їх нормативної грошової оцінки; для земель загального користування – не більше 1 відсотка від їх нормативної грошової оцінки, а для сільськогосподарських угідь – не менше 0,3 відсотка та не більше 1 відсотка від їх нормативної грошової оцінки; для лісових земель – не більше 0,1 відсотка від їх нормативної грошової оцінки» [4]. Але вартість робіт з ренатуралізації та охорони земель збільшується з часом. Отже, ставки плати за землю та екологічного податку мають зростати на коефіцієнти зростання вартості цих робіт. У національній доповіді

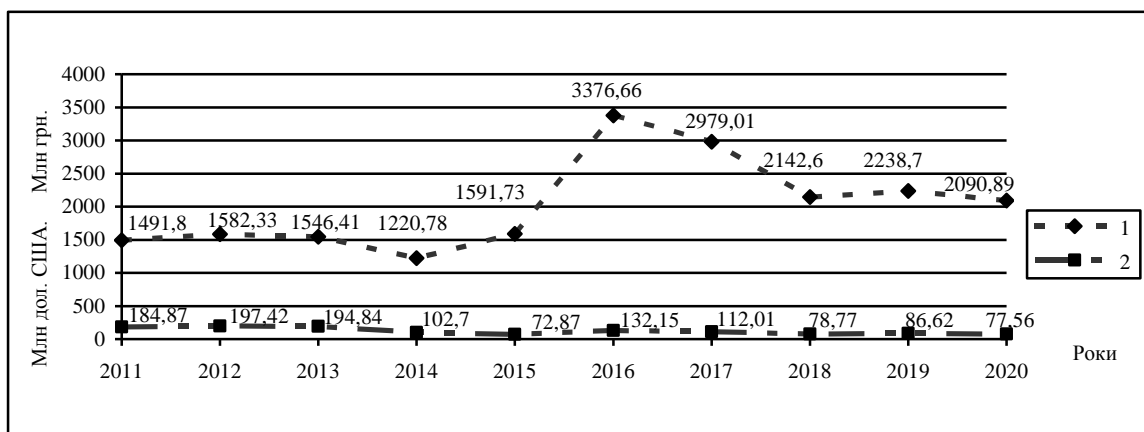
«Про стан родючості ґрунтів України» автори рекомендують ставки земельного податку збільшити в 3-5 разів, оскільки вони обчислені зі штучно заниженої грошової оцінки і не враховують постійно зростаючих цін на роботи, пов'язані з охороною земель [6, с. 87]. Збільшення земельного податку в 3-5 разів має відбуватися поступово, протягом, наприклад, 5-7-10 років. Алгоритм такої поступовості передбачає низку кроків стосовно акумуляції коштів не тільки у Фонді екології земель для вирішення екологічних проблем у сфері землекористування, але й інших потреб населення, особливо на місцевому рівні. Інакше поспішність у цьому напрямі може спричинити негативну реакцію, особливо у власників паїв, та їхню відмову від них, оскільки великий відсоток населення в селах України – це пенсіонери. Для вирішення еколого-економічних проблем, включно з проблемами у сфері землекористування, нам потрібно не менше п'яти – семи років стабільного розвитку всіх галузей господарства країни.

Отже, головними засобами, спрямованими на забезпечення фінансування проєктів державного, регіонального та місцевого значення у сфері ощадливого землекористування та збереження якості природного довкілля, мають бути відрахування від плати за землю (земельний податок та орендна плата), екологічного податку та збору за забруднення природного довкілля, а також штрафні санкції за забруднення і засмічення земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства та погіршення екологічного стану й родючості ґрунтів. Частину надходжень від плати за землю вбачаємо за доцільне спрямовувати на вирішення екологічних проблем у сфері землекористування та трактувати як «земельний екоподаток». Отже, земельний екоподаток – це відрахування від плати за землю (земельного податку та орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної власності) до спеціального Фонду екології земель, які будуть спрямовуватися на вирішення екологічних проблем у сфері землекористування. Зазначене зумовлює потребу в доповненні Закону України «Про оренду землі» [7] стосовно зобов'язань з боку орендарів у сфері ощадливого використання та охорони земельних ресурсів і механізмів перевірки їхнього виконання.

Справляння екологічного податку у 2021 р. не змінилось і регламентується статтями 240-250 Розділу VIII Податкового Кодексу України [4]. Водночас екологічною функцією у сфері землекористування (природоко-ристування) нівелюють відсутність екологічних податків, прямо пов'язаних із забрудненням та деградацією земель, і «непрямого оподаткування» послуг і продуктів (наприклад, виробництво продуктів за технічними умовами та інших товарів, виробництво, знешкодження, утилізація чи зберігання і захоронення яких є шкідливим для довкілля та життєдіяльності людини). Чинна нормативно-правова база надає можливості для використання надходжень екологічного податку на заходи з раціонального використання та охорони земель [8], однак суми таких надходжень сьогодні є вкрай недостатніми.

Надходження коштів екологічних податків і збору за забруднення природного довкілля до місцевих бюджетів в Україні за 2011-2020 роки висвітлено на рис. 1.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

Рис. 1. Надходження коштів екологічних податків і збору за забруднення природного довкілля до місцевих бюджетів в Україні за 2011-2020 рр.

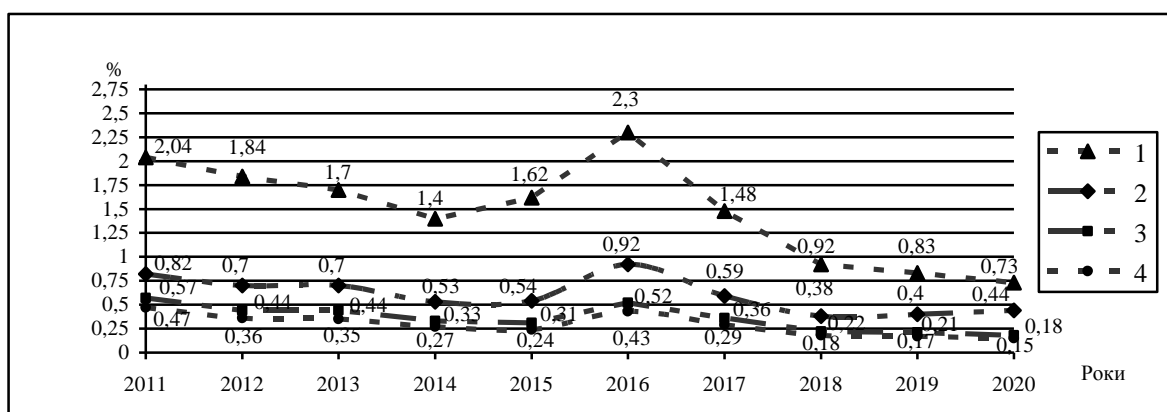
Умовні позначення: 1 – надходження екологічних податків і коштів за забруднення природного довкілля до місцевих бюджетів в Україні за 2011-2020 рр., млн грн; 2 – надходження екологічних податків і коштів за забруднення природного довкілля до місцевих бюджетів в Україні за 2011-2020 рр., млн дол. США.

Джерело: побудовано на основі даних [9-10].

Аналіз значень показників на рис. 1 засвідчив, що найбільше надходжень екологічних податків і коштів за забруднення природного довкілля до місцевих бюджетів в Україні за 2011-2020 роки було у 2016 р. (3376,66 млн грн, або 132,15 млн дол. США). Надалі зафіксовано поступовий їхній спад щороку в середньому на 257,15 млн грн. Порівняно з 2011 р. у 2020 р. суму надходжень коштів від екологічних податків і збору за забруднення природного довкілля

до місцевих бюджетів у гривнях збільшено в 1,40 раза, а в доларовому еквіваленті, навпаки, спостерігалася обернено пропорційна залежність, тобто сума надходжень коштів зменшилася у 2,38 раза.

Частку коштів екологічних податків і збору за забруднення природного довкілля в податкових надходженнях і доходах зведених місцевих бюджетів і Зведеного бюджету України за 2011-2020 роки позначено на рис. 2.

Рис. 2. Частка коштів екологічних податків і збору за забруднення природного довкілля в податкових надходженнях і доходах зведених місцевих бюджетів та Зведеного бюджету України за 2011-2020 рр.

Умовні позначення: 1 – частка коштів екологічних податків і збору за забруднення природного довкілля в податкових надходженнях до зведених місцевих бюджетів в Україні за 2011-2020 рр.; 2 – частка коштів екологічних податків і збору за забруднення природного довкілля в доходах місцевих бюджетів в Україні за 2011-2020 рр.; 3 – частка коштів екологічних податків і збору за забруднення природного довкілля в податкових надходженнях до Зведеного бюджету України за 2011-2020 рр.; 4 – частка коштів екологічних податків і збору за забруднення природного довкілля в доходах Зведеного бюджету України за 2011-2020 рр.

Джерело: розраховано і побудовано на основі даних [10].

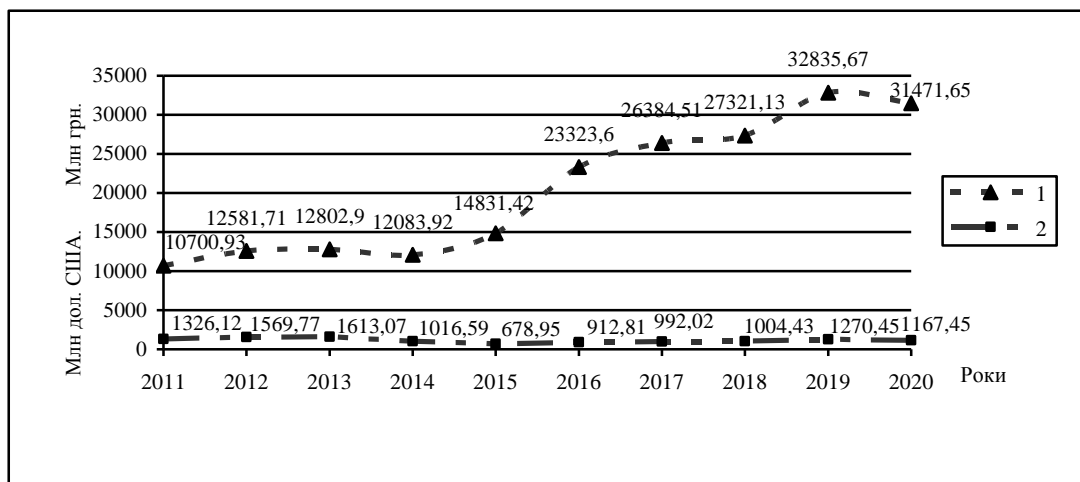
Проаналізувавши значення показників на рис. 2, можна дійти висновку, що порівняно з 2011 р. у 2020 р. частка коштів екологічних податків і збору за забруднення природного довкілля в податкових надходженнях до зведених місцевих бюджетів в Україні зменшилася у 2,79 раза, а до доходу місцевих бюджетів за ці роки – в 1,86 раза. Така ж тенденція спостерігалася стосовно частки податкових надходжень до Зведеного бюджету України та загальної суми доходу бюджету. Наприклад, частка

надходжень екологічних податків і збору за забруднення природного довкілля в податкових надходженнях до Зведеного бюджету України у 2020 р. проти 2011 р. зменшилася у 3,17 раза, а до суми доходу бюджету – у 3,13 раза. Така частка коштів екологічних податків і збору за забруднення природного довкілля як на місцевому, так і на загальнодержавному рівнях тільки частково забезпечує фінансування природоохоронних заходів. Крім збільшення фінансових надходжень від

екологічних податків і збору за забруднення природного довкілля постає потреба у відрахуванні у Фонд екології земель частини доходу від плати за землю (земельного податку та орендної плати за землю з юридичних і фізичних осіб). Це дасть змогу сконцентрувати фінансові ресурси, передусім на

місцевому рівні, для вирішення екологічних проблем у сфері землекористування.

Надходження плати за землю до місцевих бюджетів в Україні за 2011-2020 роки висвітлено на рис. 3.

Рис. 3. Надходження плати за землю до місцевих бюджетів в Україні за 2011-2020 рр.

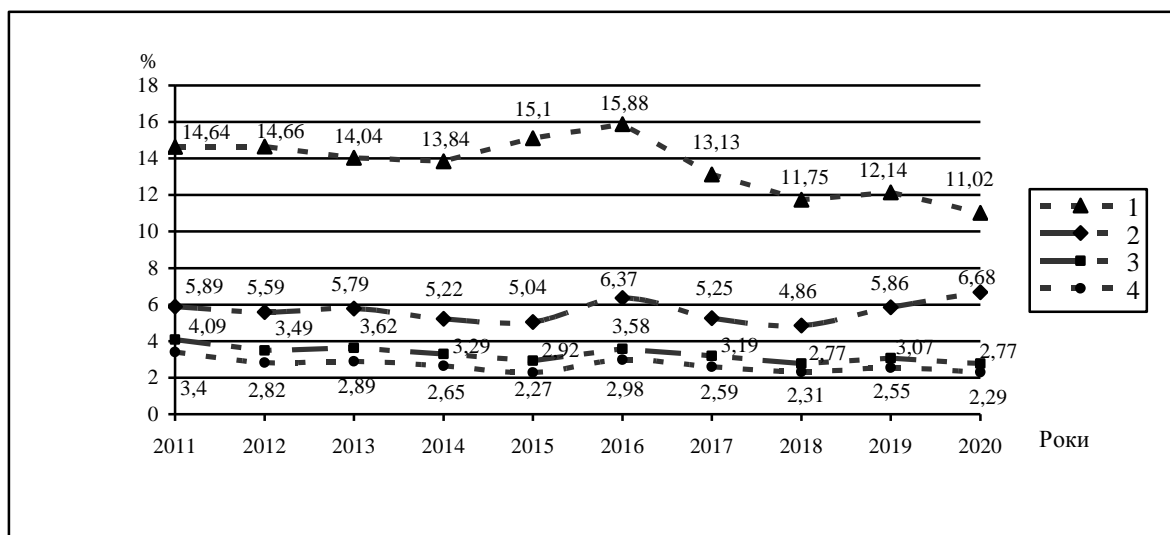
Умовні позначення: 1 – надходження плати за землю до місцевих бюджетів в Україні за 2011-2020 рр., млн грн; 2 – надходження плати за землю до місцевих бюджетів в Україні за 2011-2020 рр., млн дол. США.

Джерело: побудовано на основі даних [9-10].

Аналіз значень показників на рис. 3 засвідчив, що з 2011 р. надходження від плати за землю до місцевих бюджетів в Україні поступово зростали (у середньому на 2077,07 млн грн щорічно), але з 2019 р. зафіксовано їхнє зменшення. Порівняно з 2011 р. у 2020 р. сума надходжень плати за землю до місцевих бюджетів у гривнях збільшилися у 2,94 раза, а в доларовому еквіваленті зменшилася в 1,14 раза. Зазначимо, що у 2011 р. сума надходжень земельного податку з юридичних і фізичних осіб до загального фонду місцевих бюджетів становила 3236,58 млн грн,

у 2020 р. – 12 813,58 млн грн, а орендна плата – 7464,35 і 18 658,07 млн грн відповідно. Отже, протягом десяти років сума надходжень земельного податку з юридичних і фізичних осіб до загального фонду місцевих бюджетів зросла у 3,96 раза, а орендна плата – у 2,50 раза.

Частку плати за землю в податкових надходженнях і доходах зведених місцевих бюджетів і Зведеного бюджету України за 2011-2020 роки висвітлено на рис. 4.

Рис. 4. Частка плати за землю в податкових надходженнях і доходах зведених місцевих бюджетів та Зведеного бюджету України за 2011-2020 рр.

Умовні позначення: 1 – частка плати за землю в податкових надходженнях до зведених місцевих бюджетів в Україні за 2011-2020 рр.; 2 – частка плати за землю в доходах місцевих бюджетів в Україні за 2011-2020 рр.; 3 – частка плати за землю в податкових надходженнях до Зведеного бюджету України за 2011-2020 рр.; 4 – частка плати за землю в доходах Зведеного бюджету України за 2011-2020 рр.

Джерело: розраховано і побудовано на основі даних [9-10].

Проаналізувавши значення показників на рис. 4, можна дійти висновку, що порівняно з 2011 р. у 2020 р. частка плати за землю в податкових надходженнях до зведених місцевих бюджетів в Україні зменшилися в 1,33 раза, а в доходах місцевих бюджетів за ці роки, навпаки, збільшилася в 1,13 раза. Водночас зменшується частка плати за землю в податкових надходженнях до Зведеного бюджету України та сумарних доходах бюджету – в 1,47 і 1,48 раза відповідно. Це свідчить про зростаючу роль плати за землю в доходах місцевих бюджетів.

Ще одним джерелом надходжень фінансових ресурсів до Фонду екології земель місцевих бюджетів в Україні мають бути штрафні санкції за порушення земельного законодавства у сфері землекористування. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28.04.2021 р. № 401 було схвалено Концепцію проєктів Законів України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення» та «Про внесення змін до Кримінального кодексу України» щодо забезпечення невідворотності відповідальності за порушення вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища [11]. Такими правовими змінами запроваджуються адміністративно-господарські санкції або фінансові санкції щодо фізичних та юридичних осіб за порушення вимог законодавства про охорону природного довкілля та забезпечення реалізації принципу «забруднювач платить» і створюють умови для інтеграції національної природоохоронної системи в європейський правовий простір. З 12.01.2021 р. у сфері землекористування набрав чинності наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України «Про затвердження змін до Методики визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства», який дає змогу Держекоінспекції під час розрахунку збитків збільшувати штрафи за забруднення земель у 4-6 разів [12]. Під час визначення розмірів шкоди земельним ресурсам у Методичці використовують ГДК (гранично допустимі концентрації) та ОДК (орієнтовно допустимі концентрації). На нашу думку, величини ГДК і ОДК є медико-біологічними та санітарними нормами. Їх краще використовувати для розрахунків шкоди на землях сільськогосподарського призначення, особливо під час вирощування сільськогосподарських культур, а під час оцінювання екологічного стану бажано використовувати кларки місцеві (Км) або показники природного фону (Пф). У такому разі ГДК і ОДК будуть пороговими нормами, за які не можна переходити. Крім того, для оцінювання небезпеки забруднення ґрунтів земель сільськогосподарського призначення більше значення мають не абсолютні концентрації в них важких металів, а їхні рухомі форми та накопичення в рослинницькій і тваринницькій продукції [6, с. 39].

Окрім шкоди, зумовленої забрудненням хімічними сполуками та засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства, ґрунти України здебільшого потерпають від надмірного розорювання. Це зумовлено високим рівнем

інтенсифікації землекористування і сприятливими для ведення сільськогосподарського виробництва ґрунтово-кліматичними умовами, особливо в лісостеповій та степовій ландшафтно-географічних зонах. Ігнорування параметрів допустимих норм розорювання території спричинило втрату ландшафтами природної стійкості, що сприяло розвитку водної та вітрової ерозії особливо цінних ґрунтів – чорноземів і збільшенню площі еродованих земель до 39,0% (за іншими даними – 39,9% [6]) обстежених сільськогосподарських угідь України [13, с. 158-169]. Така висока частка еродованих ґрунтів у загальній площі обстежених сільськогосподарських угідь супроводжується низкою небажаних екологічних наслідків для довкілля. Зокрема, середньорічний розрахунковий змив ґрунту з орних земель в Україні становить понад 15 т з га, а втрати гумусу сягають 0,5 т, поживних речовин – 0,6 т з га, що значно більше, ніж вноситься з добривами. Щороку внаслідок ерозії втрачається 740 млн т ґрунту, який містить близько 24 млн т гумусу, 0,7 млн т рухомих фосфатів, 0,8 млн т калію, 0,5 млн т азоту та велику кількість мікроелементів, а втрати продукції землеробства перевищують 9-12 млн т зернових [6].

Розмір шкоди, нанесеної землевласниками та землекористувачами внаслідок ігнорування параметрів допустимих норм розорювання території та збільшення площі еродованих земель, пропонуємо визначати за формулою (1):

$$P_{ш.ед.з.} = A_v + A_{з.б.} \times K_{е.з.}, \quad (1)$$

де: $P_{ш.ед.з.}$ – розмір шкоди від ерозійної деградації земель, грн; A_v – витрати на попередження та призупинення розвитку ерозійної деградації земель і погіршення якості ґрунтового покриву, грн; $A_{з.б.}$ – сума недержаних доходів від зниження урожайності сільськогосподарських культур (зернових) внаслідок ерозійної деградації земель і погіршення якості ґрунтового покриву (зростання площі слабо-, середньо-, і сильнозмитих ґрунтів), грн; $K_{е.з.}$ – коефіцієнт еколого-господарського значення земель визначають за даними [12, Додаток 2].

Дані Державної екологічної інспекції України [14-15] свідчать, що кошти від штрафних санкцій надходять до Державного бюджету України. На нашу думку, ці кошти мають надходити у спеціальний Фонд екології земель, а їхній розподіл між державним і місцевим фондами рекомендуємо встановити у пропорції 25%:75%.

Крім штрафних санкцій має бути розроблена система економічного стимулювання землевласників і землекористувачів, які добросовісно впроваджують заходи щодо використання та охорони земель і підвищення родючості ґрунтів за участю Фонду екології земель.

Висновки. Для реалізації поставлених завдань з ренатуралізації земель та їхньої охорони слід створити Фонд екології земель. Головними екостимулюючими податками та зборами, які

спрямовані на забезпечення фінансування проєктів з ощадливого землекористування та збереження якості природного довкілля, мають бути часткові відрахування від плати за землю (земельний податок та орендна плата), а також екологічний податок і штрафні санкції за забруднення і засмічення земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства та погіршення екологічного стану й родючості ґрунтів. Теперішні суми надходжень коштів як до державного, так і до місцевих бюджетів не вирішують екологічних проблем у сфері землекористування та охорони довкілля. Водночас зі зміною форм власності на земельні ресурси, а також децентралізацією адміністративно-фінансової системи головна роль у розробленні і реалізації місцевих, регіональних і загальнодержавних проєктів ощадливого використання земельних (ґрунтових) ресурсів відводиться регіональним і місцевим органам управління.

Список використаних джерел

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
2. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 р. № 962-IV. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text>
3. Про затвердження Концепції збалансованого розвитку агроєкосистем в Україні на період до 2025 року: наказ Мінагрополітики України від 20.08.2003 р. № 280. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0280555-03#Text>
4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
5. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/ed20150920#Text>
6. *Про стан родючості ґрунтів України*: національна доповідь / ред. С. А. Балюк, В. В. Медведєв, О. Г. Тараріко та ін. Київ, 2010. 112 с.
7. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 р. № 161-XIV. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14#Text>
8. Про затвердження переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів: постанова Кабінету Міністрів України від 17.09.1996 р. № 1147. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-96-п#Text>
9. Номінальний ВВП України з 2002 по 2021 рр. *Мінфін*: сайт. 2021. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp>
10. Звітність. Річні звіти про виконання Державного бюджету. *Державна казначейська служба України*: сайт. 2021. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu>
11. Концепція проєктів Законів України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення» та «Про внесення змін до Кримінального кодексу України» щодо забезпечення невідворотності відповідальності за порушення вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища». Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28.04.2021 р. № 401-р. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-2021-%D1%80>
12. Про затвердження Методики визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства: наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України від 27.10.1997 р. № 171. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0285-98#Text>
13. Кіпчач Ф. *Землі України: категорії, право власності, стан використання, охорона*. Львів, 2010. 240 с.
14. Результати здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища з 30 квітня по 13 травня 2021 року. *Державна екологічна інспекція України*: сайт. 14.05.2021. URL: <https://www.dei.gov.ua/posts/1595>
15. Результати здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища з 23 по 30 липня 2021 року. *Державна екологічна інспекція України*: сайт. 30.07.2021. URL: <https://www.dei.gov.ua/posts/1786>

References

1. Zemel'nyy kodeks Ukrayiny [Land Code of Ukraine] (2001). Adopted by Law of Ukraine on 2001, Oct 25, 2768-III. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> [in Ukrainian].
2. Pro okhoronu zemel' [On Land Protection] (2003). Law of Ukraine, adopted on 2003, Jun 19, 962-IV. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text> [in Ukrainian].
3. Pro zatverdzhennya Kontseptsiyi zbalansovanoho rozvytku ahroekosystem v Ukrayini na period do 2025 roku [On Approving the 2025 Concept of Agroecosystem Balanced Development in Ukraine] (2003). Order of the Ministry of Agricultural Policy of Ukraine, adopted on 2003, Aug 20, 280. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0280555-03#Text> [in Ukrainian].
4. Podatkovyy kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine] (2010). Adopted by Law of Ukraine on 2010, Dec 02. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> [in Ukrainian].
5. Byudzhetnyy kodeks Ukrayiny [Budget Code of Ukraine] (2010). Adopted by Law of Ukraine on 2010, Jul 8. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/ed20150920#Text> [in Ukrainian].
6. Balyuk, S. A., Medvedyev, V. V. & Tarariko, O. H., et al. (Eds.) (2010). *Pro stan rodyuchosti gruntiv Ukrayiny [On Soil Fertility Condition in Ukraine]*: National report. Kyiv. [in Ukrainian].

7. Pro orendu zemli [On Land Lease] (1998). Law of Ukraine, adopted on 1998, Oct 06, 161-XIV. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14#Text> [in Ukrainian].
8. Pro zatverdzhennya pereliku vydiv diyal'nosti, shcho nalezhat' do pryrodokhoronnykh zakhodiv [On Approval of the list of activity types covered by nature protection activities] (1996). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, adopted on 1996, Sep 17, 1147. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-96-п#Text> [in Ukrainian].
9. Nominal'nyy VVP Ukrayiny z 2002 po 2021 rr. [GDP in current prices in Ukraine in 2002-2021] (2021). *Minfin*: Website. Retrieved from <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp> [in Ukrainian].
10. Zvitnist'. Richni zvity pro vykonannya Derzhavnogo byudzhetu [Reporting. Annual reports on accomplishment of State Budget] (2021). *State Treasury Service of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu> [in Ukrainian].
11. Kontsepsiya proektiv Zakoniv Ukrayiny «Pro vnesennya zmin do Kodeksu Ukrayiny pro administratyvni pravoporushennya» ta «Pro vnesennya zmin do Kryminal'noho kodeksu Ukrayiny» shchodo zabezpechennya nevidvorotnosti vidpovidal'nosti za porushennya vymoh zakonodavstva pro okhoronu navkolyshn'oho pryrodnogo seredovyscha [The concept of draft Laws of Ukraine «On Amendments to the Code of Ukraine on Administrative Offences» and «On Amendments to the Crime Code of Ukraine» on securing the inevitability of liability for violating the environmental legislation] (2021). Approved by the order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 2021, Apr 28, 401-r. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-2021-%D1%80> [in Ukrainian].
12. Pro zatverdzhennya Metodyky vyznachennya rozmiriv shkody, zumovlenoyi zabrudnenniam i zasmichenniam zemel'nykh resursiv cherez porushennya pryrodokhoronnoho zakonodavstva [On approval of the Methodology to Determine the Damage Caused by Pollution and Littering of Land Resources due to Environmental Legislation Violation] (1997). Order of the Ministry of Environmental Protection and Nuclear Safety of Ukraine, adopted on 1997 Oct 27, 171. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0285-98#Text> [in Ukrainian].
13. Kiptach, F. (2010). *Zemli Ukrayiny: katehoriyi, pravo vlasnosti, stan vykorystannya, okhorona [Ukrainian Lands: categories, ownership, exploitation, projection]*. Lviv. [in Ukrainian].
14. Rezul'taty zdiysnennya derzhavnogo nahlyadu (kontrolyu) u sferi okhorony navkolyshn'oho pryrodnogo seredovyscha z 30 kvitnya po 13 travnya 2021 roku [Results of public monitoring (control) in environmental protection on April 30 – May 13, 2021] (2021, May 14). *State Environmental Inspectorate of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://www.dei.gov.ua/posts/1595> [in Ukrainian].
15. Rezul'taty zdiysnennya derzhavnogo nahlyadu (kontrolyu) u sferi okhorony navkolyshn'oho pryrodnogo seredovyscha z 23 po 30 lyupnya 2021 roku [Results of public monitoring (control) in environmental protection on July 23-30, 2021] (2021, Jul 30). *State Environmental Inspectorate of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://www.dei.gov.ua/posts/1786> [in Ukrainian].

Статтю підготовлено в межах виконання відомчої теми «Система економічного регулювання екологічної безпеки регіону в умовах децентралізації» (ДР № 0119U002008).

Надійшло 11.08.2021 р.